

O MLADÉ POEZII

Karel Sýs

Začínám pomalu, ale jistě patřit mezi tzv. muže zlatých středních let, o nichž se říká, že patří k mladé generaci, už jen ze zdvořilosti. Nemohu se tedy bohužel již počítat k těm autorům, o něž se v příslušné svazové komisi stará soudružka Kadlecová a soudruh Kalčík. Nepomohli nám psát, v tom nemůže autorovi mladému ani starému pomoci nikdo. Ale pomohli nám uvědomit si naši sounáležitost se společností. Byli a jsou pro mladého básníka první a někdy dlouho i jedinou zárukou toho, že ho společnost potřebuje, že mu věří. Co to znamená zejména pro mladého autora, který se „vaří“ ve svých tvůrčích i lidských problémech v nějakém zapadlém městečku, často bez naděje na porozumění ze strany okolí, to si umíme všichni představit. Anebo pro člověka, který přijde do Prahy a je náhle sám, uzavřený v ulitě ostýchavosti, a přece tvárný jako vosk. Prožil jsem to na vlastní kůži. Když jsem v osmnácti letech přišel z Písku do Prahy, měl jsem první knížku už skoro hotovou. Zároveň jsem měl to štěstí, že jsem se mohl opřít o Františka Hrubína, o člověka, jakých se za století rodí ještě méně mez hrdinných tenorů italského bel canta.

Když jsem 13. ledna 1970 zakončil svůj první pracovní den – bylo to v úctárně a byl jsem zoufalý z toho, že moje dosavadní svoboda byla najednou zavalena ciframi a kancelářským papírem – byl to právě František Hrubín, u něhož jsem, alespoň telefonicky, hledal útěchu a posilu.

Tenkrát ovšem nebyly žádné komise pro práci s novými talenty, anebo byly, ale měly pramálo zájem o nové hráče do orchestru, jehož obsazení – viděno z dnešní perspektivy – se spíše úžilo než rozšiřovalo.

Dnes je situace zcela jiná. Známe jistě všichni Verneovu knihu Tajuplný ostrov. Vzpomeňme si na scénu, v níž jeden z trosečníků, chlapec Harbert, objeví v podšívce své vesty obilné zrníčko. Dovolte mi krátce citovat z této scény, podle mne jedné z nejkrásnějších v celé světové literatuře.

»Harbert náhle vykřikl: „Hleďte, pane Smithi, obilné zrnko!“ „Obilné zrnko?“ zvolal živě inženýr. „Ano, pane Smithi, ale jen jedno!“ „To jsme si pomohli, chlapče!“ smál se Pencroff. „Co budeme s jedním zrnkem dělat?“ „Uděláme si z něho chléb,“ řekl vážně Cyrus Smith. „Chléb, koláče a buchtý!“ posmíval se námořník. „Nu, chlebem z tohoto zrnka se neudáváme!“ ... Pak inženýr Smith líčí ostatním, jak úrodnost přírody roste geometrickou řadou. „Zasadíme ho s náležitou úctou k němu, proto-

že jemu vděčíme za naši příští úrodu.“ „Jen aby vzklíčilo!“ zapochyboval námořník. „Vzklíčí,“ řekl prostě Cyrus Smith. ... Zdálo se jim, že vsadili základní kámen k nové budově.«

Dnes Svaz spisovatelů vytvořil podmínky, aby se ani jedno zrnko neztratilo. A ti, co chtěli potlačit klíčivost těchto zrn jen proto, že z těch či oněch důvodů přišli o pole, ti přišli zkrátka. Každá péče má však svá úskalí. Ne každé zrnko je obilné. Spolu s ním projdou sítím i semena plevele. Dokonce snadněji, protože semena plevelů bývají malá. Plevel konjunkturalismu, patolízalství, podbízivosti, neumětelství, fráží... Nej-úpornější a nejodolnější je ovšem plevel průměru. Nevysévejme ho ani pod pravdivou a úctyhodnou záminkou, že je třeba dát příležitost všem. Laťka mladé poezie není nasazena právě vysoko, a přece ji mnozí ještě podskakují. Snižujme postupně věkovou hranici debutantů – básníků. Ještě stále se obracejí na noviny a časopisy, na nakladatelství noví a noví autoři padesátníci, šedesátníci, kteří vzali poprvé pero do ruky, aby se pokusili uplatnit vzněty své druhé mízy slovníkem a náměty šestnáctiletých. Nechme je jejich trošky mlít v jiných mlýnech. Vždyť i oni trosečníci z citovaného Tajuplného ostrova nevsadili zrnko do hrnce, do květináče, ale přímo do půdy, i když vyčištěné a připravené – ať také přijde na vítr a na déšť, ať si svou existenci vybojuje. Nemluvím o nové próze, tam myslím věk nerozhoduje. Ale o poezii tvrdím, že je to pramen, který vytryskne v mládí. A musí hned vytrysknout plnou silou, má-li nést poselství čistoty po celý básníkův život, i když se básník třeba na celá léta odmlčí.

Chtěl bych také něco říci na adresu mladé a nejmladší poezie. Především, že si myslím, že všechny soudy, mají-li něco napravit, musí být nejen důsledné, ale i poněkud přehnané. Proto mi dovozte jistou, možná ne zcela spravedlivou tvrdost. Domnívám se totiž, že mladá poezie je se současným životem spojena jen velmi málo. Mladí lidé, píší-li o Ostravě, píší o uhlobaronech, co jsou už dávno pod drnem, a nemohou je nijak postihnout. Píší-li o dělnících, píší většinou o takových, jací už neexistují, anebo existují, ale neměli by a nebudou – o dělnících udřených, upracovaných, kteří znají *jen* šichty a bandasky s kávou.

Poetika, slovník, náměty – to vše je opožděno často o čtyřicet, padesát i více let. V padesátých letech se mohl mladý básník etablovat na oficiálním optimismu (vzpomeňme jen, jak tento termín nenáviděl Nezval). V šedesátých letech na oficiálním pesimismu (vzpomeňme jen, jak v těchto letech nenáviděli Nezvala). Dovolme si už tu situaci, kdy mladý básník se bude muset představit plnou, výraznou a nefalšovanou životní hodnotou!

Dovolte mi v této souvislosti ještě jeden příměr. Zatímco už se užívají nejsložitější hormonální léky a nejsme daleko od přímého ovlivňování dědičnosti, někam teprve docházejí první tabletky penicilínu.

A co počítače, kosmické lety, řízená termojaderná reakce, sauny pro horníky a hutníky – co z toho se objevuje v mladé poezii? (Nemyslím ovšem oslavné říkanky ve stylu 19. století, kdy jediná tělesa těžší než vzduch, která se vznášela, byli fakíři, vystupující před princem waleským.)

Nejsem alibista a vím, že totéž platí do jisté míry i o části poezie generace naší i té starší. Ale u mladé poezie je to přece nejpřekvapivější.

Nechci zabudovat fyziku do lyriky, i když si myslím, že se dobře snesou i pospolu. Vědci, kteří věří na částice hmoty, co se rozpadají dříve, než mžikneme okem, musí být také básníci. Poezie ale není hráz, která nás odděluje od světa, jakási placenta, chránící dítě před škodlivinami. Tím méně pak hromádkou písku, do které bychom strkali hlavu před tou bláznivou, splašenou, a přece tak krásnou dobou!

(Literární měsíčník 6, 1977, č. 5, květen, s. 53–54)

ÚPLNĚ ZBYTEČNÁ LEGENDA

Josef Peterka

Václavu Hraběti (1940–1965) se přičiněním Jaromíra Pelce dostalo výjimečného uznání. Jako jediný autor z mladé generace šedesátých let, již předznamenala Hanzlíkova Lampa, vychází v reedici. V reedici, která vstupuje do poněkud zvláštní, na rádoby vysoké teoretické úrovni uměle přiřizované oslavné atmosféry, připomínající spíš barnumskou reklamu na předčasně zesnulého básníka, jenž byl dosud idolem převážně pro určitou úzkou vrstvu mládeže. Pelc si dal za úkol dokázat, že Hrabě, který ostatně za svého života téměř nepublikoval, byl ve své době zpozdilou českou kritikou neprávem opomenut a neprávem snížen na českou variantu americké beat generation (Ginsberg, Corso, Ferlinghetti); pokusil se vymezit jeho originalitu a vyvést jej z literárního podzemí do centra ideově vysoce